

2. Статівка А.М. Від пріоритетності й протекціонізму сільського господарства до його сталого розвитку: правові питання / А.М. Статівка // Матеріали Міжнарод. наук.-практ. конф., присв. 70-річчю Прикарпат. нац. ун-ту ім. В. Стефаника. - Івано-Франківськ, 2010. - Т. 1. — С. 53-55.
3. Гурнович Т.Г. Основні фактори устійчивого і ефективного розвитку сільськогосподарського виробництва / Т.Г. Гурнович, А.С. Безлепко, Р.А.Кузнецов // Вестник Адьгейського державного університету. Серія 5: Економіка. - 2010. - № 4. - С. 124-130.

Шульга М. В.

доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри земельного та аграрного права

*Національний університет
«Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»
м. Харків, Україна*

ПРАВОВІ ПИТАННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ

Як свідчить сучасна практика, із започаткуванням земельної реформи та у процесі її здійснення система державного регулювання земельних відносин виявилася недостатньо ефективною. Зазвичай це пов'язують з тим, що завдання земельної реформи згідно з постановою Верховної Ради УРСР від 18 грудня 1990 р. «Про земельну реформу» полягають у перерозподілі земель з одночасною передачею їх у приватну та колективну власність, а також у користування підприємств, установ і організацій з метою створення умов для рівноправного розвитку різних форм господарювання на землі, формування багатуокладної економіки, раціонального використання та охорони земель.

Як бачимо, державою було окреслено достатньо широке коло завдань, які мали бути вирішені у процесі реформування земельних відносин. Одночасно із земельною в Україні була започаткована і аграрна реформа. Реформаційні процеси в аграрному секторі повинні були визначити найбільш оптимальні в ринкових умовах організаційно-правові форми ведення сільськогосподарського господарства, які б забезпечували підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва. Але практика реформування земельних та аграрних відносин показала, що головна увага була сконцентрована на приватиза-

ції земель та їх перерозподілі, наданні права приватної власності на земельні ділянки сільськогосподарським товаровиробникам, створенні приватних, приватно-орендних та кооперативних агроформувань. Фактично на узбіччі залишилися проблеми розвитку сільських територій. Між тим саме в межах цих територій розташовані землі сільськогосподарського призначення, що використовуються як основний засіб сільськогосподарського виробництва, та об'єкт земельної реформи, а також проживають працездатні колишні працівники реформованих сільськогосподарських підприємств та пенсіонери з їх числа. При цьому питома вага сільських жителів залишається значною, але їхні загальносоціальні пріоритети, на жаль, не були враховані.

В ході здійснення земельної та аграрної реформ в умовах сьогодення актуалізувалися нові проблеми, виникнення яких пов'язане з реформаційними процесами, зокрема, в аграрному секторі економіки. Йдеться, зокрема, про необхідність консолідації земельних ділянок сільськогосподарського призначення, які отримали громадяни України - працівники сільськогосподарських підприємств в результаті розпаювання земель цих підприємств, та формування більш економічно життєздатних землеволодінь сільськогосподарських товаровиробників. Саме від вирішення цих проблем значною мірою залежить і стан розвитку сільських територій. Як відомо, сьогодні в системі сільськогосподарських товаровиробників домінують агрохолдинги, які динамічно розвиваються. Ці агроформування мають можливість використовувати новітні технології в аграрному секторі, їх виробництво характеризується високою продуктивністю. Вони займають чільне місце на ринку сільськогосподарської продукції як її виробники та експортери. Вони встановили економічну монополію як на ринку продукції, так і, що саме гірше, на ринку робочої сили, користуючись тим, що аграрне виробництво «прив'язує» людей до землі. Названі аграрні структури мають не тільки доступ до дешевих закордонних кредитів, а й володіють значними масивами сільськогосподарських угідь, орендуючи їх у сільських жителів. Це дає змогу їм, з одного боку, виробляти більш дешеву сільськогосподарську продукцію та панувати на ринку цієї продукції, а з іншого — витіснити з продовольчого ринку дрібних та середніх сільськогосподарських товаровиробників. Між тим саме дрібні та середні сільськогосподарські товаровиробники безпосередньо пов'язані із сільськими територіями та враховують їх соціальні інтереси. Вони забезпечують роботою сільських жителів, сплачують податки за місцем реєстрації своїх агроформувань, власники таких підприємств та їх діти, зазвичай, проживають у сільській місцевості і безпосередньо зацікавлені в її розвитку.

Одним з важливих напрямків правового забезпечення сталого розвитку сільських територій може виступати досягнення балансу публічних та приватних інтересів. Якщо вважати публічними інтереси держави та сільських територіальних громад, а приватними — інтереси сільських товаровиробників, то забезпечення їх оптимального співвідношення дозволить сподіватися на позитив в аспекті розвитку, наприклад, соціальної інфраструктури на селі. Реалізація висловленої пропозиції можлива шляхом законодавчого запровадження, скажімо, додаткової плати, наприклад, одного відсотка від нормативної оцінки земельних ділянок, які на умовах оренди використовуються сільськогосподарськими товаровиробниками. В даному випадку йдеться про орендарів земельних ділянок сільськогосподарського призначення, які використовують земельні ділянки для здійснення підприємницької діяльності та мають статус дрібних, середніх та великих сільськогосподарських товаровиробників. Отримуючи доходи від підприємницької діяльності, пов'язаної з використаннями земель сільськогосподарського призначення. Вони б віднайшли можливість сплачувати до бюджету розвитку сільської (селищної) ради за місцезнаходженням земельних ділянок один відсоток від суми їх нормативної грошової оцінки. Але цьому мають передувати відповідні законодавчі зміни, які б зобов'язували цих суб'єктів «повернутися обличчям до села». Практика свідчить, що ще, наприклад, за радянських часів в основному за рахунок коштів колгоспів та радгоспів утримувалися школи, клуби, амбулаторії та інші об'єкти соціальної інфраструктури на селі.